

שאלות אישיות

בו התמנתי כמפקד, לא גיליתי שום יחס של משוא פנים לגדוד שלי...

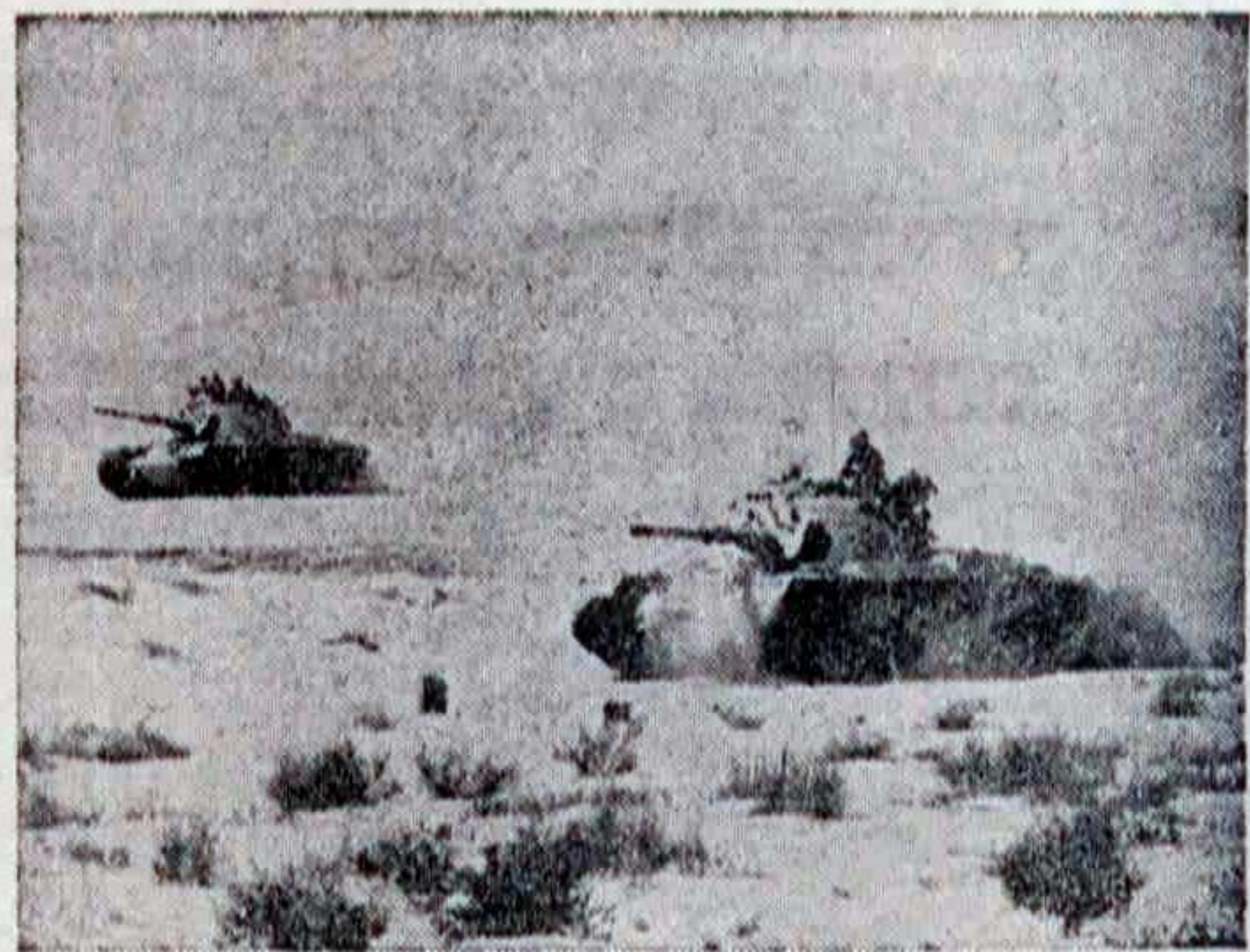
את זה אנחנו עוד נבדוק... ראיתי את זה בעיניים אובייקטיביות ביותר. אני אומר שזה דבר טבעי. הנה, רק לפני חצי שעה נתקלתי בקצין, שלפני כחודשיים סיים תפקיד ויצא לקורס, למכללה לסיפור ומטה. הוא התייצב אצלי בשטח, ליד הטנקים, ואמר לי: אני איש החטיבה; אתה מוכרח לתת לי תפקיד. לא אכפת לי מה, אבל אני מוכרח לקבל תפקיד בחטיבה שלי. אתה לא יכול לדחות אותי? אני שרתתי כאן, ברור, שאותו קצין יקבל תפקיד. עצם היותו מוכן לכל תפקיד — זה מקל. היו אצלנו, חיילים שנפגעו ביום המלחמה הראשון, יום הכיפורים. הם נפצעו קל, וראיתי את שמותיהם ברשימות הנפגעים, ופתאום הופתעתי לראות אותם חוזרים ואומרים: „אני רוצה לחזור לפלוגה.“ אני חושב, שהרגשת השייכות הו ליחידה, כמה כמו השייכות לצבא, למדינה, לעם — וזה גורם חשוב מאוד.

בתקופה שלאחר מלחמת ששת הימים, עם הבוס הכלכלי שציון את הארץ הזאת, נדמה לי, שהיו קשיים לשכנע קצינים שישארו בצבא קבע. האם אתה, אישית, עסקת בניסיונות לשכנע אנשי שום שישארו בצבא קבע?

בתנאי הנסיעה. אותו הדבר גם באימונים: אתה שואל את עצמך האם אנחנו מגיעים ל"הישגיות באימונים; האם עשית את כל ה"הכנות המקדימות, בכדי להבטיח, שאמנם אף אחד לא יפגע כתוצאה מהאימונים האלה. את כל אותם הדברים אנו עושים גם בחיי השגרה וברור, שבעת מלחמה, רצף המקרים, האירועים וההתרחשויות הינו תכוף יותר, ו"אתה נסחף מאירוע לאירוע.

אני חושב, כי בראש דאגותיו של כל מפקד מצוי הנושא שנקרא „חיי אדם“. אני לא יודע איך זה בצבאות אחרים, אבל אני יודע איך בצה"ל אנחנו עושים כל מאמץ ומשקיעים את כל האמצעים, בכדי למנוע אסונות ו"לחסוך בנפגעים. זה נכון בעתות רגיעה, וב"עתות מלחמה — כל שכן.

אני מבין, כי בתקופת השירות הארוכה שלך, עלית בסולם הדרגות באותו גודל, כלומר שרת בגדוד מאז היית טוראי ועד שמונית המג"ד של אותו גודל, איך מרגיש אדם במצב כזה? ההרגשה במקרה הזה היא הרגשה טבעית. נעים לשרת באותה יחידה, כיוון שאתה מר"גיש שייכות ליחידה; אתה מתגאה בה ואתה לא מתוסכל בנאמנות הכפולה, או המשולשת, למספר יחידות. כך היה עד תפקיד המג"ד ואני רוצה לומר, במלוא הכנות, שמהרגע ש-

הפעועים חזרו ליחידה מרצונם

מפקד, אני מ"נצל הפסקה מ"סויימת בפעילות שלך, בשעת ערביים, שבה, כך נדמה לי, הצלחת אף לתפוס איוו מנוחה קלה. האם זאת המנוחה הראשונה שלך מאז החלו הקרבות?

רופא, או עורך-דין, ובכך, בניח שאותו אדם הינו אחראי על גוף כלכלי העשוי לעלות כך וכך מיליוני לירות; ובמקרה הטוב — הוא גם אחראי על קבוצת עובדים של עשרות או מאות אנשים. אך האחריות הזו מתבטאת ב"צד הפיסי, בצד הכלכלי, כלומר — זוהי ב"החלטת אחריות חלקית בלבד. לעומת זאת, כא"שר ראיתי כיצד אני, נער בן 21, אחראי על חיי אנשי הצוות במחלקה שלי, התחלתי ל"הבין, שבעצם היותי מפקד, אני אחראי לא רק לציווד שנמצא בתוך הטנקים, אלא גם על חיי האדם. אותה שעה כבר ראיתי את יעד הביניים הבא שלי, בתפקיד מ"פ — שבו אתה כבר אחראי על קבוצה של חמישים"שישים-שמונים איש; גוף, שמבחינה כספית שווה לסדר-גודל של למעלה מעשרה מיליון לירות. ופעם נוספת ראיתי איך אני בקשר יותר לצד האנושי שבתפקיד המפקד, וזה, למעשה, גרם לכך, שבסופו של דבר החלטתי להמשיך בדרך הצבאית.

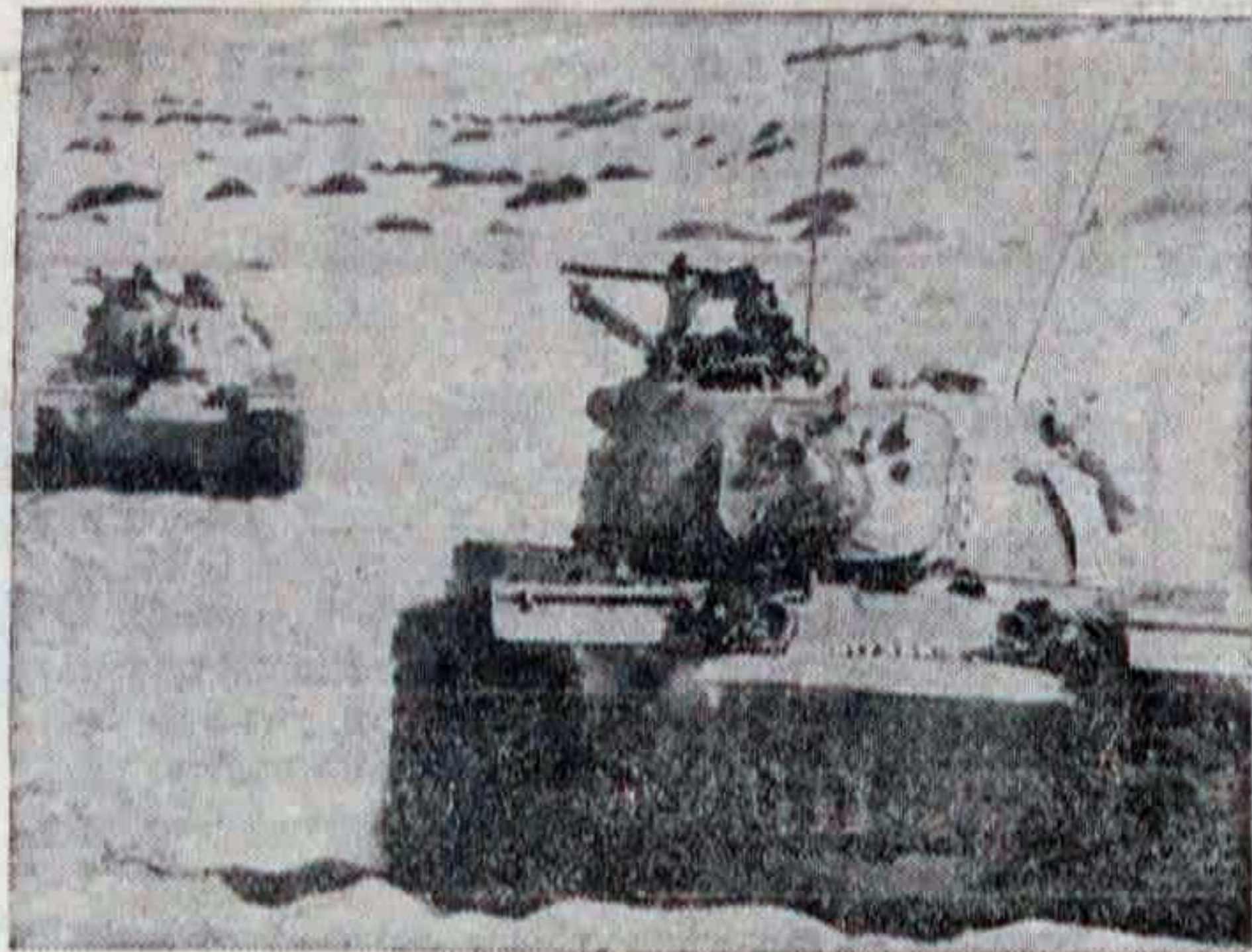
מאחורי המושג „מנוחה" מסתתרות מספר משמעויות. אני חושב, שאף-אחד לא יכול לזכות בשעה כזו למנוחה, בעיקר בצד הר"חני, ובצד הפיסי — עצם זה, שעכשיו אנחנו מצליחים לשבת ולשוחח, ברור שזה משחרר אותי מהאווירה, מהמצב, מהמתח שבו אנחנו מצויים כל הזמן. זה גותן את המנוחה הפיסי, אבל מאחוריה עוד מסתתרת דאגה עמוקה. בכל זאת, הייתי רוצה לצאת קצת מהמעגל של האינפורמציות, שהצבור מקבל באמצעות כתבים חרוצים, מסורים ונועזים בכל מינות הי ארץ, לנסות לרגע אחד לעצור את שוון-החול הזה ולחדור קצת לכמה תחומים של הכרת האנשים העומדים מאחורי כל אותו מאמץ מל"חמותי, המורגש כאן מכל צד. אבל, קודם כל, הייתי רוצה לשמוע ממך: כמה זמן אתה משרת בצבא?

אני משרת בצה"ל מזה שבע-עשרה שנה, כך שאפשר לנחש בקלות, שהיום אני בן 35 שנים.

למעשה אפשר לומר, שאתה חייל מקצועי, מבחינה זו השירות בצבא הוא הקריירה שלך. מתי גמלה אצלי, בעצם, ההחלטה להישאר ב"צבא תקופה כל כך ארוכה? או שמא זה הלך בשלבים?

קשה לקבוע. אני מאמין, שזה היה בשל"בים. למען האמת, לא חשבתי להישאר בצבא-קבע. אני בוגר ב"ת-ספר מקצועי, ותמיד ראיתי את עתידתי באותו מקצוע שלמדתי. כאשר הגעתי לצבא, נשלחתי לחיל השריון, במסגרת החיל עברתי את קורסי הפיקוד ה"שונים, ולאחר תקופת שירות מסויימת כ"קצין, קסם לי הנושא הזה, של פיקוד על אנשים, והחלטתי לשרת תקופה נוספת של שנה. לאחר אותה שנה חתמתי לעוד שנה ו"לעוד שנה, וכך הצטברו החתימות לשלוש ולחמש שנים — לאותה תקופה של שבע-עשרה שנה.

אני חושב, כי מה שהיווה אצלי אתגר, היה עצם הידיעה שאנחנו, המפקדים, אחראים על גוף מסויים, בצורה שבה לא נוטו להיות אחראים בשום תפקיד בסקטור האזרחי. כא"שר שקלתי לאן לפנות — האם לאפיק האז"רח, או לאפיק הצבאי — הלכתי ובדקתי מה עושים חברי, או אנשים שעברו את ה"שליבים השונים, בלימודים או בהתפתחות אחרת כל-שהיא. ראיתי, שהאחד הוא מנהל מפעל, והשני — סוחר מצליח והשלישי הוא

לא הופתעתי מכך שאנשים גילו הקרבה

עורקים מחבריהם. ולכן החליטו: אני אחתום לעוד שנה, ולאחר-מכן שוב החליטו לחתום לשנה נוספת. לשמחתי הרבה, יש קצינים, שאני זוכר אותם כנערים צעירים והיום הם כבר ממלאים תפקידי פיקוד די נכבדים ב"שריון, אם כי חלפה תקופה קצרה, של מספר שנים בלבד.

אמנם, בחלק האחרון של מלחמת ההתשה, אנשים התחילו כבר להתעייף מההתגייסות והמתח. אז כבר הבינו, שזו לא תקופת גיוס קצרה, המצטמצמת לחודש או לחצי שנה, אלא זו תקופה ממושכת מאוד, בעוד שלכל אחד מהם היו תכניות אישיות; זה רצה לל"מוד, זה רצה לעבוד, אחר חשב להתחתן — ולכן היו בהם שהחליטו לפנות, איש-איש ל"דרכו.

לגבי התקופה האחרונה, שמגמר מלחמת ההתשה ועד יום הכיפורים — אני חששתי, שהיא תהיה דומה לתקופת רגיעה, שבה חיי הצבא האפורים אינם קוסמים לקצין צעיר. כיום מסתבר, כי אין לי בעיה של פיקוד נמוך. יותר מזה — יש לנו בחטיבה עתודה צעירה ומקצועית, המסוגלת לקחת על עצמה תפקידי פיקוד. אני מתייחס בעיקר לרמה של מ"פ, סמ"פ, קצין מבצעים וכדומה. ל"

ודאי שעסקתי, לפני מלחמת ש-

שת הימים ואחרי המלחמה; ואני מאמין שגם עתה נצטרך לעסוק בזה. בתקופת המיתון של"פני מלחמת ששת הימים היתה היענות לשירות בצבא הקבע, בעיקר מצד קצינים שלא מצאו לעצמם סידור כלכלי, אבל על הרקע של מל"חמת ששת הימים היו קצינים שנשארו בצבא, מיד לאחר המלחמה, משום שראו את עצמם תורמים תרומה כבירה במעשה זה. באותה תקופה נכנסנו לרווחה הכלכלית ואין ספק שהיא השפיעה, בעיקר על הקצונה הצעירה — אף כי במידה רבה גם גיקרה את העיניים לקצונה הבוגרת יותר, הוותיקה. היו מצבים שקצין זוטר — ברמת סרן, רב-סרן — הפעיל מערכת רצינית של עשרה טרקטורים ויותר, וכל מפעיל-טרקטור בתוכה השתכר כ"2,000-

3,000 לירות לחודש, בו בזמן שאותו קצין השתכר כ"500-600 לירות בלבד. זה גיקר את העינים, זה צרם. אבל התגברנו; מפני שבסך הכל אנשים לא נשארים לשרת בצבא הקבע עקב התנאים החומריים שבדבר אלא, בעיקר, עקב האתגר שבשירות. בתקופה של מלחמת ההתשה השתנו פני הדברים. כמו בכל תקופת מלחמה, אנשים התחילו לראות את עצמם קשורים ליחידה, למערכת, ורבים הבינו, שאם הם ישתחררו הרי הם, למעשה,

בראש דאגותיו של כל מפקד מצוי הנושא הנקרא: חיי אדם. גם ברגעים הקשים של הלחימה לא גילו חיילים שנאה כלפי האויב

למחרת "ט" שריון

לקראת כל ביצוע אני פוחד.

מראה או צינות במרכאות, שהחלטה בדבר מספר ילדים במשפחה שלנו נפלה בעקבות המלחמה. בשנים האחרונות היינו עדים לשתי מלחמות ונכחנו לדעת עד כמה ישנה חשיבות להיות המשפחה גדולה. אפשר לראות את זה גם בצורה אכזרית מאוד, מתוך ידיעה שאתה יכול להגיע למצב כזה, שאתה מגדל שני ילדים, ובמקרה אסון בן אחד או שניים נהרגים, ואתה נשאר ללא ילדים. זה צד אחד, נקרא לו הצד האגואיסטי-המשפחתי. הצד השני שתרם להתחלטה הזו, שהיא החלטה משותפת לאשתי ולי, זו הידיעה שאנו צריכים להיות עם יותר גדול. לכן החלטנו, בשלב זה, לגדל ארבעה ילדים.

אני יודע, שבשירותי הצבאי אני חלק מ"מערכת חשובה מאוד, אחת המערכות החשובות ביותר בישראל — העוסקת בנושא ה"בטחון. אני יודע שהופקדו בידי חיי אדם, שהוטלה עלי אחריות כבירה לכל הנעשה ב"חלק מסוים מהחזית מול האויב החזק ביותר של ישראל, הוא הצבא המצרי — וזה מקנה לי הרגשה של אחריות אישית, וכתוצאה מכך אחריות לאומית.

אתה מרגיש גם שנאה כלפי אותם עמים ו"מנהיגים, שהביאו אותך לידי כך, שאתה צריך להיות פה במרחק של קילומטרים ספורים מנהיגות?

אני לא מרגיש שום שנאה, לא כלפי ה" עם הערבי וגם לא כלפי מנהיגיו. אני הושב שאנו מעל ומעבר להרגשה ולתחושה האלה. אם כבר מתעורר אצלי רגש מסוים, זהו רגש של רחמינות. לעתים, ברגעים של התרוממות אישית, אני חש המלה על אותם אנשים מסכנים, שמנהיגיהם מובילים אותם באותה דרך כפי שהם מובילים.

אני שמח לומר שגם בקרב החיילים, שזו הפעם הראשונה שהם עוברים את החוויה המועזת של המלחמה, לא גיליתי את רגש השנאה. בשבת בלילה, בשעות הקשות ביותר שהיו לנו כאן, פנינו שני קציני קומנדו מצריים, פצועים עם כוונות קשות. הרופאים שלנו טיפלו בהם והחיילים שלנו העמיסו אותם על אלונקות, ושלחנו אותם לבית ה" לים. טיפלו בהם, המערכת הרפואית ומערכת הפיקוד, מתוך ידיעה שמדובר באנשים, אנשים שהם אנשים כמונו אלא שהטבע או החיים גרמו לכך, שהם יולדו מעברה השני של התעלה.

א — כבר עברו למעלה משלוש שנים ממלחמת התשה; במדינת התפתחו מספר דברים. הנושא החברתי צץ ועלה וכתוצאה מכך, ב" אופן טבעי, האנשים החלו שמים דגש יותר ויותר על הצד הומני, על תנאי המחיה, על הגנה יותר. לפעמים היית חש, שאנשים מגלים פחות רצון, פחות מטיבציה, מהפשים את הגנה יותר ואת תנאים הקלים. אני מודה ש" טעיתי בחששות שהיו לי. אני שמח שטעיתי. לא הופתעתי מכך, שאנשים גילו הקרבה, אלא שמחתי שנשארו אותו עם, אותו גוף עצום, שמקריב ומצנן להקריב, ב" שבו כל אחד מוכן לתרום את חלק המירב, את חיי ה" אישיים, למען חברו. אין בזה חידוש, אבל צ" הרגשה נעימה.

תה, אישית — כי אשר אתה בסערת הקרב או תחת אש, אתה מפתח:

כך, אני תושב שכל אדם נורמלי צריך לפחד. תוכנה שקיימת בקרב כל אדם, ואם אדם מסוים לא פוחד — אני לא מדבר על מישור שבטבעי הוא פוחד, אלא על התרגשה הזו של הפחד — אני תושב שמשווא אצלו לקוי. יכול להיות שכתוצאה מכך הוא עושה דברים טובים, אבל כאדם הוא לא נורמלי.

אני לקראת כל ביצוע אני פוחד, חושש, ואני תושב שזה קורה לכל אחד. אלא שאתה נכנס לקצב האירועים, אתה נסחף במאורעות, ואתה מתגבר על התרגשה הזו. למען האמת, כאשר אתה נמצא בתוך העניינים, אתה שוכח את כל מה שנעשה מסביבך, ואתה מרכז את מרבית מעיינך במה שמתרחש בשטח — ו" האירועים בשטח כל כך תכופים, שהם לא מותירים לך זמן לחשוב על הדברים שיכולים לקרות לך. כל הזמן אתה חושב לא על מה שיכול לקרות לך, אלא איך תעבוד בצורה כזו, שאתה תהיה זה שינצח, והרי כל אירוע ואירוע שמתרחש בשטח — אתה רוצה לנצח בו, גם כפרט, גם כצוות וגם כיהודה.

במשך שנים אהנו מדברים על היחוד שלנו באיכות החייל ובאיכות הלוחמה וכדומה. ב" אותו הקשר אהנו מזכירים שאהנו דואגים לחיי האדם. האם לא נראה לך, כמסקנת ביניים אחת, שאפשר להסיק ממה שקרה בימים האחרונים, שזהו אחד הדברים שנותנים יתרון לאויבו כלומר, איש היינו מעלים על דעתנו שלא אכפת לנו חיי אדם — וזה היה הדבר הנורא ביותר — היה הדבר הופך בתוך מהלך קרב, לא מתוך ההיסטוריה, ליתרון על האויב?

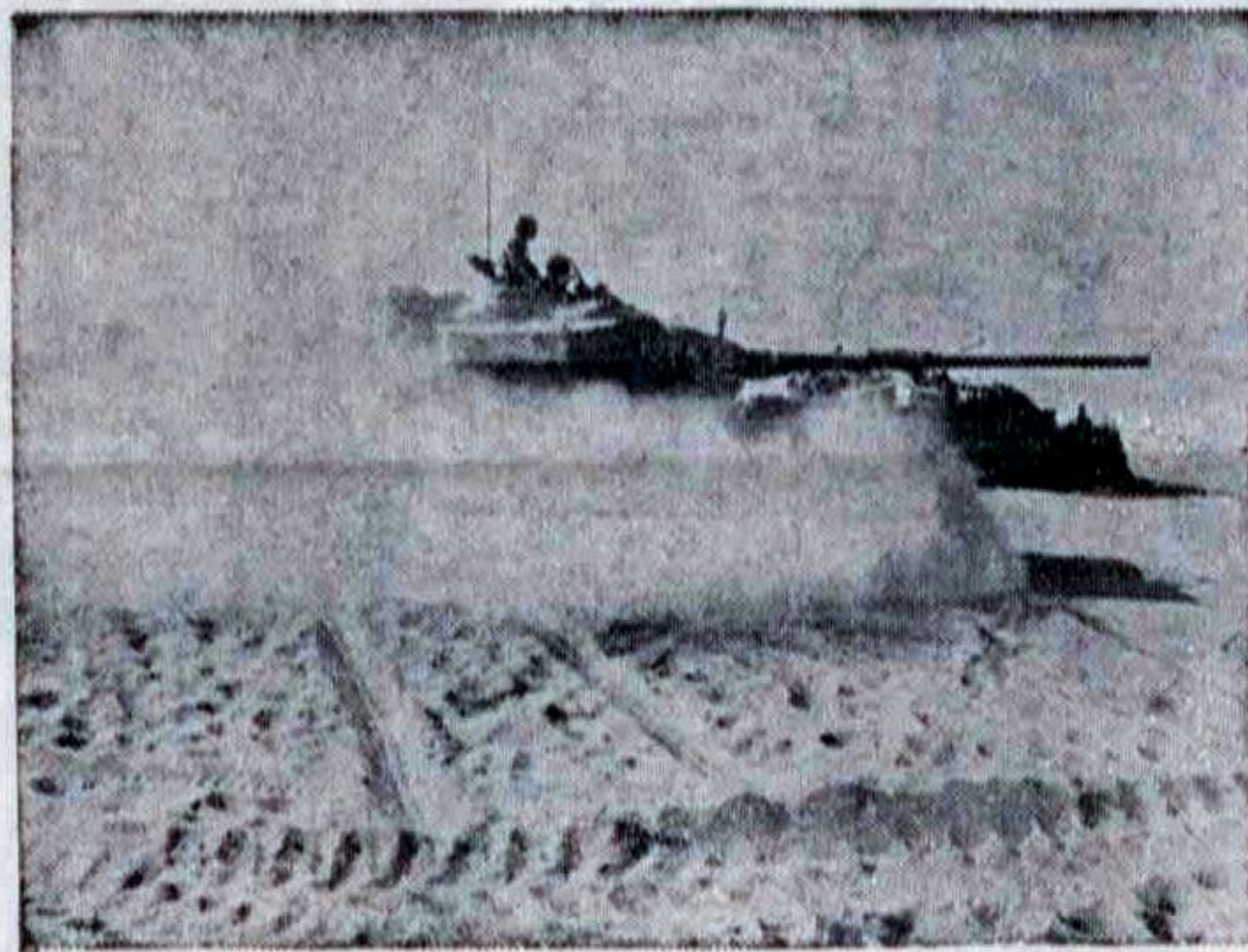
אני חולק על דעתך. אני לא הייתי מעוניין לשרת בצבא, או ביחידה, שבהם המפקד לא מודע לאחריות המוטלת על כתפיו בנושא חיי אדם. אני חושב שהחייל המצרי יודע, כאשר המפקד שלו לא דואג לו — ולכן המוטיבציה שלו לשרת, להלחם, לנצח הרבה יותר קלה — שהמפקד או שמצויה בצה"ל.

יכול להיות שבמדינה כמו מצרים, שלה יש אוכלוסייה כל כך רבה, ואולי רבה מדי, חיי אדם לא נחשבים. אני רוצה לראות חייל אחד בצה"ל שיהיה מוכן לשרת בצבא, אם יתייחסו אליו בצורה בלתי אנושית כזאת. אני חושב שבצה"ל, שבו כל דרג יודע שמפקדו דואג לשלומו, ובודק את עצמו הרבה הרבה פעמים עד שהוא מחליט לבצע דבר כזה או אחר, חייל ישמח לתרום את חלקו במערכה יותר מאשר בצבא המצרי.

האמת היא, ופה באמת זה לא ענין של

אור הימים האחרונים אני מאמין, שאהנו נזכה לראות קצינים טובים ומוכשרים, שיראו תובה לעצמם להרתם לצבא, בתקופה שאחרי המלחמה הזו. קשה היום לקבוע תכניות, אבל אני מאמין, שנודקק לכל קצין, כחון שייחודנו כצבא הוא בכך שהקצינים הולכים בראש. ר" הייחוד הזה גם מביא לקרבנות.

כאשר אחת מסכס, את הימים האחרונים מבחינת רוח הלחימה — ודאי ציפית להקרב הא שנים האחרונים, ולאטם ולתושיה, אך אולי יש משווא מיוחד, שהתגלה לך במלחמה הזאת, ושלא הכרת אותו מהזמנות קודמות? קום-כל אני רוצה לחלוק על דבריך. אתה קובע בבטחה, שאני בודאי ציפיתי לאותם גילויי הקרבה. זה לא היה כך. צריך לזכור

בלחימה נוצר קשר אנושי.

בה סכנית לא זכר לקבל את החינוך או את היחס המתאים.

השוני הזה קיים, אבל אני שמח לומר ש" הפער הולך ומצטמצם. בפעילות הקרבית אנ" חנו לא חשים שום הבדל בין כל אותם סוגי אוכלוסיה. אני יכול לומר, בנפגעים, ש" אדם הוא אדם באשר הוא. יש בחורים, ש" בכוח הרצון והמסירות שלהם מכפרים על תוסר הידע, וזוהו גדולתם.

אני רואה את עצמי כאדם, בראש וראש שונה, לפני היותי חייל, ולמען האמת, אני רואה כך גם את הצד השני: כבניהם של עמים, המונהגים בצורה לא הגיונית על-ידי מנהיגים בלתי אחראים, שמובילים אותם מ" כשלון לכשלון ומתבוסה לתבוסה. וברור שכל תבוסה כזו מלווה, גם אצלם, בנפגעים. סך הכל, כתוצאה מסכולותם של מספר מנהיגים בארצות ערב, אהנו מגיעים למצב של מל" חמות שחוזרות ונשנות מדי מספר שנים. אני לא יודע, אם מישורו יכול היום לתת תשובה מהו הפתרון, אבל ההרהור הראשון שתופס אותך הוא — מה הביא אותם לצעד הזה?

הרהור אחר שמלווה אותך כל הדרך, ודי" ברנו על זה בתחילת השיחה — הוא נושא הנפגעים. זה נכון לגבי חיילים שהייתי אתם חודשים ושנים, וגם לגבי אלה שהגיעו אלי לפני חודשיים-שלושה. עצם זה, שתמונת פניו של חייל מצטיירת מולי, כבר יוצר את הקשר. ואני לא מדבר על קצינים, שישבו אצלו שעות ארוכות, תוך מסע שכנוע להצטרף לשורות צבא הקבע. אני לא מאחל לאף אחד להיות שותף להרגשה הזו, שאתה יודע שהנה, שו" חחת עם קצין, הסכרת לו את השיבות הדבר, שכנעת אותו, הוא נרתם לזה — ופתאום אתה שומע שהוא, תוך גבורה והקרבה עילאית, איבד את חייו.

מפה חברתית של ישראל יש ערים או

שכונות, שידוע שיש להן בעיות חברתיות יותר חמורות, ניה, מאשר לערים הגדולות או לשכונות אחרות. האם הרגשת במצב הזה, במצב ה" מלחמה, את השפעת הלחצים האלה על ההתנהגות של אנשים במצב לחובות חיים-יום?

אני חושב שהצבא, באופן עקרוני, הוא כור היתוך נהדר לנושא החברתי במדינה. כמעט ואין מצבים, שאנשים מסתכלים על מעמדו או מוצאו החברתי של חברם, אלא הם יוד" עים שהם הגיעו לאותה יחידה, לאותו צוות, לאותה מחלקה, ובהם יצטרכו לשרת תקופה מסוימת. ואז, למרות פערים, אם הם קיימים, הם מוצאים את השפה המשותפת ולומדים איך להסתדר האחד עם השני.

אני חושב, דרך אגב, שבנוסף לעצם היותו של צה"ל גורם האחראי על בטחון המדינה, דרי התרומה שלו לאיחוד ולמיזוג של כל ה" שכבות האלה בגוף אחד — זו תרומה עצו" מת. ואתה יכול לראות עד כמה קיימת הפרייה הודית של הלכות חיים, של נימוסים, של חיי חברה, של מסורת בין כל אותן שכבות שמתגייסות לצבא.

נדמה לי שבמשך תקופה ארוכה הודגש חלקם האיכותי של בני ההתיישבות, ובני הקיבוצים בעיקר, בחילות אלה ובאחרים, אתה, בחיל שלך, מרגיש שוני בין חלקי אוכלוסייה אלה ואחרים? קיים שוני בין אותם חלקים. אי אפשר להתכחש לכך, והשוני הוא ברקע. אותו בן משק, אותו בן עיר, שחי בתנאים מסוימים ש" למד בבית-ספר שברוב המקרים הוא יותר טוב, שהייתה לו אפשרות לקחת שיעורים אצל מורים פרטיים, לבלות בצורה מסויי" מת, שונה מאשר בעיירות — אותו בחור הגיע לצבא עם מטען רוחני, השכלתי, עם ערכים שונים מאשר חלק מסויים מאותם בחורים, שהם מצויינים מבחינת אופים, אלא שמבחינ"